

Tarih Üzerine

Prof. Dr. İlber Ortaylı

Tarih Okurken Başvuru Kaynakları

Genellikle tarih çalışırken veya bir konu hazırlarken biz de iki yol denenir; birincisi rastgele ansiklopedilere başvurmaktır, ikincisi bilinen bir kitabın sayfalarını çevirerek bilgi edinmeye çalışmaktır. Dolayısıyla hazırlanan öğrenci raporu malum bir ansiklopedinin maddesinin veya konu üzerinde ne kadar ehliyetli olduğu bilinmeyen bir kitabın kopya edilmesidir. Daha ilginç bu iki yolu da çok sıkıntılı bulanların üçüncü bir yolu vardır; birisine müracaat edip sormak, ödevini dikte ettirmek. Bu birisinin yakın akraba veya tanıdık olması şart değil; Topkapı Sarayı Müzesi Müdürüne de telefon eden çıkıyor, hem de hiç de az sayıda değil.

Ansiklopediye dayanarak makale veya kitap yazmak sadece öğrencilerin değil yazar geçinenlerin de başvurduğu bir yoldur. Mesela Meydan Larousse'a başvurulur, bu eseri küçümseyecek değilim fakat Osmanlı tarihi için

başka ansiklopedilerimiz var. Mesela Mehmet Zeki Pakalın'ın "Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü" ve daha iyisi Diyanet İşleri Vakfı'nın çıkardığı ve 32. cildiyle "N" harfine ve Nesih maddesine ulaşan İslam Ansiklopedisi var. Daha evvel Milli Eğitim Bakanlığı'nın çıkardığı İslam Ansiklopedisi tamamlanmıştır. Yetmedi, Hollanda Leiden'de Brill kitabevinin uluslararası uzmanlara hazırlattığı, "New Encyclopedia of Islam" müracaat edilecek kaynaklardır. İngilizce ve Fransızcası var. Her dilde sayısız eserler olmasına rağmen Oxford yayınevinin çıkardığı "The Oxford Dictionary of Ancient World" veya "Who is Who in the Ancient World" gibi biyografiler mesela ortaçağlar için bunların benzerleri, aydınlanma ve sonrası için Dictionary of Enlightenment gibi kaynaklara müracaat edilmelidir. Bilgilerin sahit olması icab eder ve bu konuda tanınmış kaynaklara başvurulmalıdır.

Osmanlı Tarihi için başvurulacak kaynak İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Osmanlı Tarihi'dir. Siyasi kurumlar dışında sosyal hayatı da aydınlatan ve arşivlerden yararlanan İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Osmanlı Tarihi ve tahkik edile-

rek kullanılacak Enver Ziya Karal'ın 18 ve 19. yüzyılı nakleden Osmanlı Tarihi de Uzunçarşılı'ya ilavedir. 19. asır için Standford Shaw'un Osmanlı Tarihi de bazı yanlışlarına rağmen yararlıdır. Hocamız Halil İnalçık'ın "Osmanlı İktisat Tarihi" de başvurulacak eserlerdendir. Osmanlı tarihinin kronolojisi için İsmail Hami Danişmend'in "Osmanlı Tarihi Kronolojisi" tavsiye edilir.

Selçuklu tarihi için "Cambridge History of Turkey" and "Cambridge History of Iran" dışında Claude Cahen, Mehmet Altay Köymen, Osman Turan ve hazırlanmakta olan Erdoğan Merçil'in "Selçuklu Tarihi" başvurulacak genel eserlerdir. Bu verdiğimiz eserler değerli monografik çalışmaları kapsamaz; sadece konulara girişi hazırlar ve genel bilgi verir. Hiç şüphesiz Türkiye tarihi ve Osmanlı tarihi üzerinde Yılmaz Öztuna'nın öğrenciler için kısaltılmış iki ciltlik Osmanlı Tarihi eseri Kültür Bakanlığı yayınları arasında çıkmıştır. Rahatlıkla okunacak edebî üslupta sürükleyici Osmanlı tarihi Reşat Ekrem Koçu'nun "Osmanlı Padişahları" adlı kitabıdır. Tarih bilgisini edinmek için geçerliliği kabul edilmiş vahim hatalar içermeyen kaynaklara başvurmak gerekir. Maalesef Osmanlı tarihinin kronikleri yani vakayinameleri henüz çevrilme safhasındadır. Çıkarılan

ansiklopedilerin içinde yukarıda saydıklarımız güvenilir kaynaklardır.

Avrupa tarihi için Encyclopedia of Britannica, Larousse ve Brockhouse gibi ansiklopediler bilinen dile göre müracaat edilecek kaynaklardır. Bu yaz tatilinde sağlıklı, verimli bir tatil ve başvurulacak kaynakları böylece tavsiye etmiş bulunuyoruz.

